

Irena Kranjc

VLOGA MEDIJEV V MEDDRŽAVNIH KONFLIKTIH – PSIHOLOŠKO-PROPAGANDNO DELOVANJE¹

Dr. Irena Kranjc, 2014

(vir: Slike, Google)

Povzetek:

Vloga medijev je v sodobnem svetu izredno velika, saj imajo odločujoč vpliv na svoje bralce in poslušalce. S tem je tudi povečana odgovornost novinarjev in urednikov, ki ne preverjajo podatkov in informacij. To predvsem velja za podatke o odnosih med državami in etničnimi skupinami. Zlasti je za raziskovalne novinarje važno, da preverjajo tudi namerno plasirane podatke – dezinformacije, ki navadno vodijo k meddržavnim konfliktom (Irak). Važno je tudi, da mediji ne spodbujajo verske in rasne konflikte, ki jih je nemogoče reševati z vojnami, temveč le z odstranjevanjem vzrokov teh pojavov. In navsezadnje: tudi novinarji so dolžni ne samo spremljati določene konfliktne pojave, temveč tudi poiskati njihove povzročitelje in izvajalce.

¹ Odlomek iz doktorske disertacije: *Medijska podoba meddržavnega konflikta v izbranem tisku*, Fakulteta za državne in evropske študije, 2011, Brdo pri Kranju, priredil Marijan F. Kranjc

Iz predstavljenih primerov (Vietnam, Iran, Kosovo Afganistan, Irak in ZDA) smo dovolj nazorno predstavili kakšne so posledice medijske manipulacije s podatki in nekritično delovanje po diktatu koalicije, države, družbene skupine.

Ključne besede: mediji, spopadi, vojne, verske, medetnične

Key words: media, conflict, war, religion, ethnic

Abstract:

The role of media in the modern world is extremely large because it has decisive influence on their readers and listeners which is also a increased responsibility of journalists and editors who do not check information. This is particularly true for information on the relations between states and ethnic groups. It is important for investigative journalists to verify the deliberate placement of information desinformation that usually leads to interstate conflicts (Iraq). It is also important that the media does not promote religious and ethnic conflicts, which can not be resolved by war, but only by removing the causes. Finally, the journalists are obliged not only to monitor certain conflicts, but also to find their causes and performers.

From the examples (Vietnam, Iran, Kosovo, Afghanistan, Iraq and the US) we see clearly enough what are the consequences of media data manipulation and non-critical operation at the dictate of the coalition, government, social groups. (Prevajalnik, Google).

1 MEDIJI IN NJIHOVA VLOGA V KONFLIKTNIH (MEDRŽAVNIH)

V sodobnem času je vloga medijev v meddržavnih konfliktih velika. Mediji so postali kar predhodnica in podaljšana roka različnih meddržavnih sporov ter tisti subjekt, ki lahko eno ali drugo stran poziva k strpnosti in dogovoru ali pa določen problem še bolj napihuje. S tem seveda še kako vpliva na same akterje in javnost. Pravzaprav pa s tem izvaja določen pritisk na politično oblast vpletenih strani v medsebojnih odnosih in širše, saj so mediji dostopni takoj tukaj in zdaj, v tiskani ali elektronski obliki.

V današnji poplavi medijev je zares težko ločiti zrnje od plevela in z gotovostjo reči, da določen medij spoštuje novinarsko etiko in se ravna po njej! Zaradi večje konkurence se mediji na trgu težko preživljajo. In novinarji ravno tako. Javnost pa je podobna gladiatorskemu občinstvu v rimskih časih: čim bolj krvavo je, bolj se prodaja. Če je sosedovo, še toliko bolje. Slednje seveda kaže na zelo vprašljive moralno-etične norme v družbi. Zato se ob branju različnih novic in daljših objav povprečni in priložnostni bralec velikokrat ne more odločiti, ali gre za objektivni prikaz dejanskega stanja in dejstev, saj ne ve, ali je ta prikrojen ali pa celo lažno predstavljen.

Vloga medijev je prav v sodobnem času velika, saj bi si morali dosledno prizadevati, da javnost z objektivnim poročanjem obveščajo o relevantnih in indikativnih dogodkih. Tako bi tudi zmanjšali možnost zlorab in manipulacij samih sebe ter javnosti za potrebe tretjega.

Skupaj z elitami in institucijami imajo mediji največji vpliv na življenje večine ljudi v družbi, na njihovo oblikovanje stališč in odnosa do pomembnih dogodkov, pojavov ali do drugih posameznikov. »Medijska moč je predvsem diskurzivna in simbolna, saj je medijski diskurz ključni vir človeškega znanja, stališč in ideologij, pa naj gre za elite ali običajne državljane.« (Erjavec in Poler, 2007: 37)

Pri vlogi medijev tako v sami družbi kot v različnih konfliktih ne smemo pozabiti na eno osnovnih prvin novinarskega besedila, »status resničnosti« (Erjavec in Poler, 2007: 135), katere razlaga in opredelitev pa ni tako enostavna in enoznačna. Novinarji so zavezani spoštovati in uresničevati določbe Münchenske deklaracije iz leta 1971, kjer 1. točka govori o pravici javnosti, »da je seznanjena z resnico«, ter Deklaracije o temeljnih novinarske etike Mednarodne zveze novinarjev, IFJ (1954, 1986), v kateri je v 1. členu zapisano: »Prva naloga novinarja je spoštovanje resnice, z upoštevanjem pravice javnosti, da izve resnico.«

Vendar je ta zaveza resnicoljubnosti in avtonomije novinarjev mnogokrat kar zakrita pod plaščem svobode govora in demokracije. Novinarjeva svoboda in odgovornost sta soodvisni, vendar Erjavec in Poler (2007: 151) ugotavljata, da »slovenski novinarji svoje (neetične) presoje pogosto prikazujejo kot pravico, kot izraz demokratizacije družbe in medijev«, da se svoboda izražanja kot temeljna človekova pravica v »novinarski praksi kaže kot brezmejna oziroma absolutna, njeno omejevanje z odgovornostjo pa je interpretirano kot nedopustno ogrožanje novinarske avtonomije.« Vendar sta svoboda in odgovornost nepreklicno povezani, kajti posameznik ne bi bil odgovoren, če ne bi bil svoboden subjekt, in kot tak mora prevzeti odgovornost za svoja dejanja. Novinarska etika novinarju omogoča in dopušča možnost izbiranja, pri čemer ne gre spregledati Merrillovo opozorilo (v Erjavec in Poler, 2007: 152), da je »svoboda bistveni temelj morale« in »da je svoboda veljavna le, če jo nadgrajuje etika.« (Erjavec in Poler, 2007: 152)

Polerjeva (2001: 776) opozarja na širjenje režiranih informacij, ki so v javnosti prikazane kot novice, ki dejansko nadomeščajo novinarsko preiskovanje, analizo in poročanje. Omenjene službe (razen objav na medmrežju, ki omogoča najhitrejšo dostopnost in pravočasnost informacij), mnogokrat uporabijo in zlorabijo nekatera novinarska orodja, kot so novinarske konference in sporočila za javnost.

»Mediji in javno mnenje imajo pomembno vlogo v kriznih položajih in razmerah«, poudarja Ernest Petrič v svoji novi knjigi (2010: 232), ko raziskuje njihovo povezanost z zunanjo politiko države. Meni, da ne gre prezreti dejstva, da imajo zunanjepolitične odločitve, uspehi in neuspehi pomemben vpliv na notranjepolitični položaj, hkrati pa notranjepolitični položaj in javno mnenje v državi vplivata na odločanje v zunanji politiki (Petrič, 2010: 231, 232). Slednje potrjuje, da sta notranja in zunanja politika tudi prek javnega mnenja povezani in medsebojno odvisni. Strinjam se s Petričem (2010: 232), da »javno mnenje nagrajuje ali kaznuje zunanjepolitične odločitve«, s tem pa »zunanjo politiko prenaša v notranjepolitična razmerja«, kar se navadno kaže tudi v volilnem času. Javno mnenje se lahko hitro spreminja, zato je tako spodbuda kot ovira določenim odločitvam državne politike.

Potrebno je poudariti, da mediji za kreiranje javnega mnenja ne prevzemajo nobene politične odgovornosti. Lastna dinamika medijev hote ali nehote ustvarja svoje videnje realnosti in začne učinkovati kot »resnica« ter kot taka vpliva na posamezne politične odločitve. Prav zato je izjemno pomemben odkrit in strokoven dialog državnega subjekta z mediji in z javnostjo za kompleksno in ažurno seznanjanje ter pojasnjevanje dogodkov in odločitev, da ne bi prihajalo do omenjenih zlorab nekaterih novinarskih orodij, na katere opozarja Polerjeva (2002: 776).

Po Benku (1987: 457) je »javno mnenje del družbene nadgradnje, določeno po družbenoekonomskih odnosih znotraj neke države in mednarodne skupnosti kot celote in je izraz teh odnosov.« Zaradi tega lahko na oblikovanje javnega mnenja vplivajo »tako napredne kot reakcionarne sile«. Meni, da »pridobivanje in organiziranje javnega mnenja za različne cilje neke države v zunanji politiki in mednarodnih odnosih služi kot sredstvo za doseganje ciljev, kar je propaganda.« Ta je v tem smislu načrtno organizirana in izdatno izkorišča sodobna komunikacijska sredstva, še posebej svetovni splet.

2 PSIHOLOŠKO-PROPAGANDNA DEJAVNOST – PRIMERI

V sodobnih teoretičnih razpravah se je izraz »psihološko-propagandna dejavnost« že povsem udomačil, čeprav ni najbolj natančen (tudi propaganda je lahko psihološka). Zajema dve bistveni komponenti odločilnega vplivanja na tok mednarodnih odnosov,

predvsem pa priprav na vodenje uspešnih vojaških spopadov. Gre za propagandno dejavnost v širšem in ožjem kontekstu in tudi za posebno načrtovane psihološke akcije, ki odločilno vplivajo na obnašanje nasprotne strani, predvsem na njeno demoralizacijo. Učinki so seveda lahko večplastni, vendar če je psihološko-propagandna dejavnost vodena centralizirano, domiselno in učinkovito, je uspeh skoraj zagotovljen.

V tem delu želim predstaviti in opozoriti predvsem na negativne primere vodenja psihološke-propagandne dejavnosti v izbranih primerih, ki so bili (in so še) medijsko izpostavljeni. Namreč, če elementi te dejavnosti v sklopu skupne strategije pri razreševanju nekega mednarodnega konflikta ali celo vojaškega spopada niso prisotni, se določene slabosti in pomanjkljivosti najbolj reflektivno pokažejo.

➤ Vietnam²

Poraza francoskih (1954) in pozneje tudi ameriških oboroženih sil (30. aprila 1975) proti slabo oboroženim silam Severnega Vietnama sta v svetovni javnosti, tudi vojaški, vzbudila presenečenje in tudi začudenje. Šele kasnejše strokovne analize so pokazale, da je mogoče tehnično inferiornost nadoknaditi z moralnimi elementi o pravičnosti odpora proti vsaki agresiji in z uporabo domišljenih taktičnih ukrepov (podzemni rovi) ter tudi uspešne psihološko-propagandne aktivizacije lastnega naroda. Tudi cena je bila visoka, saj so Severni Vietnamci za svojo svobodo žrtvovali štiri milijone ljudi. Svetovna javnost je šele po ameriškem umiku iz Vietnama izvedela za vlogo ameriških medijev. Namreč, julija 1964 naj bi sovražni (vietnamski) torpedo zadel ameriški rušilec USS Maddox v Tonkinškem zalivu. Ta »neizzvani napad« proti »rutinski patrolji«, kot so poročali ameriški mediji, si je ameriški predsednik Lyndon Johnson preprosto izmislil in 5. avgusta 1964 ameriški javnosti sporočil, da se bodo ZDA maščevale! Nekritični ameriški mediji so to predsednikovo laž ponavljali do onemoglosti ter s tem posredno celo prepričali Kongres, da je Johnsonu dal vsa pooblastila za množične letalske napade na Severni Vietnam, da bi s tem »preprečil nadaljnje napade.« Rezultati ameriške agresije na Severni Vietnam so znani. Po padcu Saigona so se Američani umaknili iz Vietnama. Vendar jih »vietnamski sindrom« ni spametoval, saj so nadaljevali z vojaškimi intervencijami na različnih koncih sveta. In mediji so jim pri tem nekritično pomagali. V Vietnamu so si celo sami novinarji

² Povzeto po:

- Apy, Christian G.: Vietnam: The definitive oral history, told from all sides, Ebury Press, London, 2008
- Prados, John: Vietnam: The history of an unwinnable war 1945-1975, Lawrence, University Press of Kansas, 2009
- Rebolj, Francka: Vietnamska vojna in odmevi v slovenskem časopisju, Diplomsko delo, FF, Ljubljana, 2005
- Westad Odd, Arne, Ješić Ana – prevajalec: Globalni hladni rat: intervencije u Trećem svetu i oblikovanju našeg doba, Arhipelag, Beograd, 2008

izmislili »specialne sile« in »specialno vojno«, kot trdi Petar Knežević (1978), ter tako prisilili vojaški vrh, da je ustanovil specialne sile, poraza proti narodnoosvobodilnim težnjam Vietnamcev pa niso mogle preprečiti.

➤ Iran³

Nekaj podobnega se je zgodilo med iransko-iraško vojno v letih 1980–1988, ki je terjala milijon in pol človeških žrtev. Sama vojna se je odvijala po načrtih ZDA, ki so najprej oborožile iraško vojsko, istočasno pa prikrito prodajale orožje tudi Iranu (prek Savdske Arabije), kar so nekateri mediji kasneje razkrili v aferi »Iran/Contra«. Ta dvolična strategija ZDA je bila dokaj uspešna, saj so po eni strani uspeli preprečiti prevlado Irana in pridobiti Irak za zaveznika, po drugi strani pa so podvojili proizvodnjo orožja in črpanje nafte v Iraku. In kar je pomembno, medijska podpora tem ameriškim dejanjem je bila v ZDA monolitna, saj so naftni mogotci pravi lastniki medijev.

Ob omenjanju Irana naj dodam še t. i. najnovejše ameriške-izraelske načrte glede kaznovanja Irana, ker se menda spreminja v novo jedrsko silo na Bližnjem Vzhodu. Slednje omenjam samo zaradi pomena raziskovalnega novinarstva oziroma posameznih raziskovalnih novinarjev, ki imajo določeno vrednost za potrebe obveščevalnih služb. Gre za znanega ameriškega raziskovalnega novinarja Seymourja Hershja, ki je že leta 1969 razkril ameriški pokol v vietnamski vasi My Lai, pred kratkim pa ameriško mučenje v iraškem zaporu Abu Graib). Hersh je v začetku leta 2009 v reviji *New Yorker* poročal o ameriških vojaških pripravah na napad na Iran ter razkril ustanovitev posebnega strateškega poveljstva, identifikacijo 1.500 potencialnih ciljev, da je za napad na iranske jedrske kapacitete predvidena tudi uporaba taktičnega jedrskega orožja, da je predvideno financiranje iranskih "prodemokratskih" opozicijskih skupin, pa tudi skupine, ki bi se ukvarjala z ekonomsko destabilizacijo Irana. Po navedbah tega raziskovalnega novinarja obstaja tudi poseben organ, ki naj bi skrbel za medijsko širjenje dezinformacij o Iranu, o iranskih kapacitetah orožja za množično uničevanje in o povezovanju različnih terorističnih skupin.

³ Povzeto po:

- Bergman, Ronen: *The secret war with Iran: The 30-year covert struggle for control of a »rogue« state*. Oneworld, Oxford, 2009
- Cortright, David: *Towards nuclear zero*. Abingdon, Oxon: Routledge for International Strategic Studies, 2010
- Kralj, Urška: *Mednarodno diplomatsko reševanje iranskega jedrskega vprašanja*. Diplomsko delo FDV, Ljubljana, 2010
- Orel, Marko: *Revolucija v Iranu kot moderni primer uporabe propagande za pridobitev politične moči*. Diplomsko delo FDV, Ljubljana, 2009

➤ Kosovo⁴

Primer Kosova in napada sil Nata na ZRJ brez uradne podpore OZN je nam še najbližji primer medijske manipulacije glede pravih vzrokov napada na ZRJ oz. izvajanja t. i. humanitarne mirovne operacije. Na haaškem sodišču naj bi bilo kar nekaj obtožb za izvajanje genocidnega ravnanja vojske in policije ZRJ proti albanskemu prebivalstvu (gre za pregon okrog 800.000 albanskih prebivalcev Kosova na ozemlje Kosova), še vedno ni dovolj verificiranih dokumentov, ki bi potrjevali celotno operacijo, predvsem pa dejstva, ali je pri tem ZRJ delovala samostojno ali pa je šlo za realizacijo scenarija reševanja jugoslovskega vprašanja z nasilnim preseljevanjem narodov ali njihovih delov (najprej izgon Srbov s Hrvaške, potem izgon Albancev s Kosova, da bi tam naselili izgnane Srbe).

➤ Irak⁵

Čeprav je svetovna javnost prek CNN neposredno spremljala ameriški raketni napad na Bagdad, menim, da je tudi tokrat šlo za načrtovano medijsko podporo oz. manipulacijo o razlogih za napad na Irak. Namreč, tedanji ameriški zunanji minister Powel je pred Skupščino OZN navajal povsem izmišljene obveščevalne podatke (nemške, kot so kasneje navajali) o velikih iraških zalogah orožja za množično uničevanje. Te navedbe so svetovni mediji v celoti in nekritično izkoristili za široko kampanjo, ne samo za opravičevanje, temveč tudi za popolno podporo ameriški in koalicijski agresiji na to državo, bogato z nafto, kar je bil osnovni razlog te intervencije. Po pritisku svetovne javnosti (raznih mirovnih organizacij) so Američani morali priznati, da so sicer ujeli glavnega nasprotnika, Sadama Huseina, ga procesuirali in njegovo obešanje pospremili z velikim medijskim pompom, vendar so tudi priznali, da skritega orožja za množično uničenje niso odkrili! Novi ameriški predsednik Obama je zato napovedal popoln umik ameriških (in zavezniških) sil iz Iraka.

⁴ Povzeto po:

- Babić, Jovan in Bojanić, Petar: Humanitarne vojne intervencije. Službeni glasnik, Beograd, 2008
- Gadjanova, Elena: The State of Local Democracy in the Western Balkan: a study of local democratic processes and institutions in Albania, Bosnia and Herzegovina, the Former Republic of Macedonia and Serbia and Montenegro. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg, 2006
- Hari, Goran: Neodvisnost Kosova – politično-varnostni vidik. Diplomsko delo FVV, Ljubljana, 2009
- Matuš, Simona: Varnostne posledice odcepitvenih teženj – Kosovo, Južna Osetija, Severna Irska, Baskija. Diplomsko delo FVV, Ljubljana, 2009

⁵ Povzeto po:

- Chomsky, Noam: Hopes and prospects. Hamis Hamilton, London, 2010
- Dawisha, A. I.: Iraq: a political history from independence to occupation, Princeton University Press, Princeton, N. J., cop.2009
- Jeseničnik, Polona: Legitimnost in legalnost napada mednarodnih koalicijskih sil na Irak. Diplomsko delo FDV, Ljubljana, 2010
- Kozina, Boštjan: Prispevek Slovenske vojske pri usposabljanju nove iraške vojske. Specialistično delo FDV, Ljubljana, 2009

Ob pojavi ekstremnih sil Islamske države, ki dokaj uspešno delujejo v Iraku in sosednji Siriji, so se Američani odločili za posamične letalske napake, ki pa očitno ne prinašajo uspe. Zato je že formirana (2014) koalicija, ki naj bi vodila večletni boj proti ID.

Seveda ni pričakovati opravičila za zlorabo medijev in vseh mogočih manipulacij v zvezi s tem, kar je dodatna potrditev teze, ki sem jo že navedla, da gre v tem in podobnih primerih za očitno načrtovano medijsko podporo s strani določene države oz. »za izvajanje psihološko-propagandne dejavnosti« po premisah obstoječih doktrinarnih dokumentov.

➤ Afganistan⁶

Afganistan je že celo stoletje prizorišče meddržavnih sporov in krvavih spopadov. Začeli so se 1919 s prvo britansko-afganistansko vojno, da bi se 1970 nadaljevali z desetletno sovjetsko-afganistansko vojno (v kateri je umrlo milijon Afganistancev), ki je sprožila še državljansko vojno ter vzpon in padeč ekstremističnih talibanov. Sovjetska zveza je hotela prevlado nad občutljivim regionom na azijski celini, kot podobno prej ZDA v Vietnamu.

Po terorističnem napadu 11. septembra 2001, so ZDA, skupaj z Veliko Britanijo, Avstralijo in Nato zavezniki, že oktobra sprožile vojno proti Afganistanu s pripravljeno operacijo pod šifro »Operacija Trajna svoboda« (*Operation Enduring Freedom*), Britanci pa so svoje angažiranje prikazali kot »Operacijo Resnica« (*Operation Veritas*). Kot sem že omenila, je invazija na Afganistan pomenila že dolgo načrtovano vojno proti terorizmu, predvsem proti radikalnim fundamentalističnim islamskim organizacijam, prvenstveno proti Al Kaidi in t. i. »malopridnim« državam, ki so tej organizaciji dajali zatočišče in logistično podporo. Tudi Slovenija se je udeležila te vojne.

Ameriške posebne enote so sicer likvidirale vodjo Al Kaide – Osama Bin Ladna, vendar vojne proti terorizmu niso uspele zaustaviti. Namreč, ameriška strategija te protiterorističen vojne je povsem zgrešena, saj se terorizem na verski podlagi na more uničiti z orožjem, z vojno. Številni kritiki menijo, da vojne operacije ZDA in zaveznikov služijo drugačnim

⁶ Povzeto po:

- A. H. Cordesman and A. R. Wagner, *Lessons of Modern War*, Vol. III, 1989.
- A. Saikal and W. Maley, ed., *The Soviet Withdrawal from Afghanistan*, 1989.
- A. Hyman, *Afghanistan under Soviet Domination, 1964–1991*, 1992.
- Dr. Riaz Ahmed Shaikh, *Vojna v Afganistanu, pojav globalnega džihata in Pakistan*, Prevodi: fdv-uni.lj-si, posneto decembra 2013

interesom in ciljem, obenem pa zbuja večje nasprotovanje javnosti in protiameriško razpoloženje v svetu. Javnosti je namreč že dolgo časa znano, da gre dejansko za to kdo bo gospodar nafte in drugih geopolitičnih interesov na tem območju.

Oborožene sile ZDA so vojaške operacije razširile tudi na sosednje države, predvsem Pakistan, seveda brez dovoljenja pakistanski oblasti.

Afganistanski talibani niso vojaško premagani niti so uspela mirovna pogajanja. Vsekakor se ZDA in zavezniki nameravajo umakniti iz Afganistana. Slovenska vojska se je že predčasno umaknila iz Afganistana. Njene naloge so bile tako minorne, da je bilo škoda proračunskega denarja za takšne in podobne »mirovne operacije«, ki v bistvu to niso niti bile.

➤ **Združene države Amerike (ZDA)⁷**

11. september 2001 bo v zgodovino ZDA zapisan kot najbolj tragičen dan v njihovi zgodovini. Tega dne so v ZDA izšolani piloti islamskega porekla, ki naj bi bili pripadniki teroristične organizacije Al Kaida, s tremi ugrabljenimi potniškimi letali napadli ponos Amerike – dve najvišji stolpnici in zgradbo vojaškega poveljstva Pentagon. Po uradnih ameriških podatkih je umrlo 2.960 Američanov in tujcev, po poročilu nacionalne komisije je bilo žrtev 2.981, po nekaterih drugih virih pa celo 3.500.

Mediji so poročali o nepopisnem šoku in tragediji, ki je zavladala, kar smo lahko tudi neposredno spremljali. Reakcija je bila logična: vojna napoved teroristom in Al Kaidi, vsem njenim zaveznikom in simpatizerjem. Sledil je napad na Irak in angažiranje Nata proti talibanom v Afganistanu. V ZDA so izvedli korenite spremembe v vladni strukturi, ustanovili so novo ministrstvo za domovinsko varnost, spremenili so vojno doktrino, izvedli reorganizacijo obveščevalno-varnostnih služb, spremenila se je usmerjenost medijev in zunanje politike, pri čemer so imeli znatno podporo Nata in drugih zaveznikov.

Najtežje je bilo zaustaviti ali pa vsaj preusmeriti pričakovano proti-islamsko kampanjo, ki so jo začeli mediji, državni organi in tudi posamezni državljani ZDA, ki so preprosto zahtevali enakovredno maščevanje!

⁷ Povzeto po:

- Meyssan, Thierry (Poznič, Andrej – prevajalec): Velika laž: 11. september. Orbis, Ljubljana, 2003
 - Zwicker, Barrie: Towers of Deception, The Media Cover-up of 11/9, Toronto, 2006

Nobene potrebe ni, da bi obnavljala že vse znane informacije in tudi dezinformacije o tem terorističnem napadu na ZDA. Zajetnemu štiristoltnemu »Komisijskemu poročilu o 11. septembru« je priložen tudi poseben izvleček »Končnega poročila Nacionalne komisije o terorističnem napadu na ZDA« na 26 straneh. Komisija je imela 10 članov, ki jim je pomagala skupina 84 svetovalcev in strokovnjakov z različnih področij.

Osnovno sporočilo komisije je: »11. september 2001 je bil dan šoka in trpljenja, kot ga ne pomnimo v zgodovini ZDA. Narod ni bil pripravljen.«⁸ Vsebinski in siceršnji pomen tega osnovnega sporočila se mi zdi zelo pomemben, ker se je na njegovi podlagi ustvarjala ne samo osnovna strategija boja proti mednarodnemu terorizmu, ampak tudi strategija vplivanja na medije in s tem pridobivanje podpore samih Američanov.

Ker je v ameriški vojni zgodovini kar nekaj primerov, katerih uradnih inačic kritična javnost ni sprejela (napad na Pearl Harbour decembra 1941, atentat na Johna Kennedyja, afera Watergate, napad na Irak in drugi), se mi je zdelo umestno, da se na tem mestu dotaknem vpliva politike oziroma države na medije in obratno. (Po poročanju medijev 2014, so ameriški varnostni organi že mesec dni prej vedeli za šolanje pilotov – Muslimanov).

Vendar je potrebno najprej predstaviti (vsaj nekatera, po mojem mnenju) relevantna dejstva iz omenjenega končnega komisijskega poročila, ki so ga ameriški mediji skoraj v celoti podprli in tako ustvarili enotno ljudsko podporo uradni ameriški politiki.

Poročilo navaja naslednja dejstva:

- 11. septembra 2001 ob 8.46 uri se je potniško letalo s potniki in posadko, z 10.000 galoni goriva, zaletelo v severni nebotičnik Svetovnega trgovskega centra na Manhattnu;
- ob 9.03 uri se je drugo potniško letalo zaletelo v južni nebotičnik. Dvojčka, v katerih je bilo dnevno zaposlenih okrog 50.000 ljudi, sta se po 90 minutah podrla (sesula);
- tretje letalo se je ob 9.37 zaletelo v severno stran Pentagona;
- četrto letalo se je ob 10.03 zrušilo v južni Pennsylvaniji;

⁸ V izvirniku: »September 11, 2001, was a day of unprecendenred shock and suffering in the history of the United States. The nation was unaprepared.«

Pomenskih prevodov tega naslova je lahko več. Namreč, povedi sta skladenjsko prosojni, vendar zaradi specifičnih besed in besednih zvez ter (ameriških) kulturnih referenc omogočata paleta različnih prevodov. Leksikalne težave: »unprecedented« prevajamo: brez primere, kot ga še ni bilo; figurativni prevod »nezaslišan« verjetno odpade, ker se v povedi pojavi navezava na zgodovino. Kulturno oz. družbeno specifičen izraz: »the United States« prevajamo kot Združene države Amerike, tudi s kratico ZDA, medtem ko lahko izraz »the nation« prevajamo kot nacija, narod ali Američani. Zadnjo poved, ki je bistvena, sem prevedla kot malce omiljeno inačico dejanskega stanja. Uradnega prevoda tega pomembnega dokumenta namreč nisem našla. V arhivu Nata obstaja le še francoska različica.

- več kot 2.600 ljudi je umrlo v ruševinah Svetovnega trgovskega centra, 125 v Pentagonu in 256 potnikov v četrtem letalu;
- teroristični napad je načrtno izvedla skupina 19 mladih Arabcev, pripadnikov ekstremistične islamske organizaciji Al Kaida v Afganistanu, ki jo vodi Osama Bin Laden;
- napad je šokiral ne samo ameriško, temveč tudi svetovno javnost, saj je šlo za doslej največji teroristični napad v svetovni zgodovini, ki je izveden na glavne simbole ameriškega ponosa in moči – kapitala in vojske;
- Američani so bili presenečeni in nepripravljeni, saj niso pričakovali direktnega napada v srce ZDA. Dotlej je Al Kaida izvedla vse napade, razen prvega februarja 1993, na ameriške objekte izven ZDA (Somalija – oktobra 1993, Manila – januarja 1995, Riad – oktobra 1995, Nairobi – avgusta 1998, Damask – decembra 1999, Aden – oktobra 2000), kar pomeni, da obveščevalno-varnostne službe niso opravile svoje temeljne naloge – zaščite države;
- drugih zaključkov v tem delu ne bom navajala, razen najbolj pomembnega, da so Američani morali priznati pomanjkljivosti v svojem varnostnem sistemu (Cia, Fbi), saj je bilo očitno, da je zatajil.

Ne gre pozabiti še enega dejstva. Zaradi preteklih izkušenj v zvezi z različnimi ameriški aferami so se raziskovalni novinarji lotili tudi analize tega poročila. Njihovi špekulativni zaključki so sprožili nastanek različnih teorij o zaroti. V tem delu bom omenila le dve, ki ju uradni krogi ne komentirajo. Gre za navedbo dveh očitnih napak v poročilu (ali sta namerni ali ne, ne bom sodila), o katerih obstajajo tudi mnenja nekaterih strokovnjakov posameznih področij, in sicer:

Prva je vsekakor dejstvo, da se v poslopje Pentagona ni moglo zaleteti potniško letalo, saj je na vhodni strani udarca nastala na fasadi luknja širine okrog 6 metrov, ki nikakor ne ustreza fizični masi trupa potniškega letala (letalo tipa Boeing 767, American 77 je po podatkih na strani www.letala.net visoko 15,85 m, v dolžino meri 48,51 m), temveč bi ustrezala le odprtini zadetka rakete ali pa kvečjemu vojaškega lovskega letala.

To je javnosti prvi razkril francoski raziskovalni novinar Thiery Meyssan v svoji knjigi z naslovom Velika laž, ki meni, da je bil ta teroristični napad izvršen v organizaciji ameriških naftnih družb in vojaško-industrijskega kompleksa, in da ni dejanje Osame Bin Ladna in njegove teroristične skupine Al Kaida. Francoski novinar, ki je bil tudi svetovalec Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi, je zatrdil, da je v Pentagon udarila satelitsko vodena raketa AGM s kumulativnim polnjenem in z oslabljenim uranom BLL ali pa vojaško letalo s krili delta. Ta teza je po njegovem sprejemljiva, saj v ruševinah Pentagona niso našli nobenega dela največjega potniškega letala tipa Boeing 757-200, niti ni bilo ostankov motorjev.

Iz italijanskega dokumentarnega filma, avtorjev Franca Fracassinija in Francesca Trenta (ki smo ga videli na RTV Slovenija), pa je vidno, da sta se oba nebotičnika sesedla (pogreznila vase), menda podrla po večkratnih (v stroki so to nadzorovane) eksplozijah (podstavljen eksploziv?), ki naj bi jih slišale priče, predvsem gasilci, kar so lahko tudi ugibanja.

Velja omeniti, da je v javnosti že leta 2004 spregovoril odstavljeni Bushev svetovalec za boj proti terorizmu Richard Clarke s svojo knjigo »Against All Enemies« (Proti vsem sovražnikom), ki je potrdil »čudno obnašanje ameriškega predsednika Busha in njegovih ožjih svetovalcev.« Bistveno je njegovo pričevanje, da v Iraku niso našli nobenega orožja za množično uničevanje, kar je bil vzrok za vojno proti Iraku 2003.

In končno, z določeno distanco moram omeniti še z dokumenti podprto kritiko uradnega poročila komisije o 11. septembru 2001, ki jo je v knjigi Towers od Deception, The Media Cover-up of 9/11 (Stolpnice prevare, Medijske laži o 11/9) napisal Barrie Zwicker.

Ko sem obravnavala povratne vplive med politiko in mediji, sem imela prvenstveno v mislih ameriško administracijo bivšega predsednika Geoga Busha, ki je uspela angažirati vodilne ameriške pa tudi svetovne medijske hiše, da so pozitivno tolmačile komisijsko poročilo o 11. septembru 2001, češ da gre za spopad med islamom in ostalim svetom.

Ameriški mediji, predvsem CNN, že vrsto let brez zadostne kritične distance ponavljajo vladne resnice iz navedenega komisijskega poročila in tako prepričujejo ameriško in svetovno javno mnenje, da bi lahko upravičili pravično in zgodovinsko nujno vojno proti islamu.

Pa ne samo to, kritike in skeptike so preprosto stigmatizirali kot privržence teorije zarote ali celo kot simpatizerje Osame Bin Ladna, Al Kaide in islamskih fundamentalistov.

Nekateri novinarji in znane osebnosti se sedaj sramujejo svoje zaslepljenosti in podpore ameriškemu intervencionizmu. Dejstvo je, da ima vsaka intervencija ene države v drugo posledice (žrtve, finančna sredstva). Intervencija v Iraku pa bi potrebovala še eno »intervencijo« za izgradnjo, vzpostavitev in delovanje države, njenih organov in same družbe.

Na žalost, najnovejše stanje v Iraku, tudi po umiku ameriške vojske, ni spodbudno. Ameriška intervencija je dejansko regenerirala med-etnične, verske in druge spopade, ki grozijo, da bodo prerasli v totalno državljansko vojno ne samo v Iraku, temveč tudi v širši regiji (Sirija, Libanon), kar se dejansko že dogaja s pojavom ekstremne Islamske države!

Sklep:

Nekritični novinarski zapisi lahko povzročijo pravo »medijsko vojno« oz. manipuliranje z bralci – poslušalci, pa tako postanejo krivci za manjše spopade in prave (krvave) vojne. Predstavljeni primeri to samo potrjujejo⁹.

Literatura:

- Appy, Christian G.: 2008, Vietnam, The definitive oral history, told from all sides, London, Ebury Press,
- Babić, Jovan in Bojanić, Petar: 2008, Humanitarne vojne intervencije. Službeni glasnik, Beograd,
- Benko, Vlado: 1987, Mednarodni odnosi, Ljubljana, FDV – Fakulteta za družbene vede,
- Bergman, Ronen: 2009, The secret war with Iran: The 30-year covert struggle for control of a »rogue« state. Oneworld, Oxford,
- Chomsky, Noam: 2010, Hopes and prospects, London, Hamis Hamilton,
- Clarke, Richard: Against All Enemies,
- Cordesman, A.H. and Wagner, A. R.:, 1989, Lessons of Modern War,
- Dawisha, A. I.: Iraq: 2009, A political history from independence to occupation, Princeton N. J., Princeton University Press,
- Erjavec, Karmen in Poler, Kovačič Melita: 2007, Kritična diskurzivna analiza novinarskih prispevkov. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede,
- Gadjanova, Elena: 2006, The State of Local Democracy in the Western Balkan: a study of local democratic processes and institutions in Albania, Bosnia and Herzegovina, the Former Republic of Macedonia, Serbia and Montenegro, Luxembourg, Office for Official Publications of the European Communities,
- Hari, Goran: 2009, Neodvisnost Kosova – politično-varnostni vidik, Ljubljana, FVV – Fakulteta za varnostne vede (diplomsko delo),
- Hyman, A.: 1992, Afghanistan under Soviet Domination, 1964–1991,
- Jeseničnik, Polona: 2010, Legitimnost in legalnost napada mednarodnih koalicijskih sil na Irak, Ljubljana, FDV (diplomsko delo),

⁹ Uradni ameriški organi so koncem leta 2014 priznali, da so v zaporu Guantanamo uporabljali nedovoljene metode zasliševanja – mučenja, s katerim niso izsilili nobenega priznanja (pripomba MFK).

- Knežević, Petar: 1978, *Specialni rat SAD u Indokini*, Beograd, Vojno delo,
- Kozina, Boštjan: 2009, *Prispevek Slovenske vojske pri usposabljanju nove iraške vojske*. Ljubljana, FDV (specialistično delo),
- Matuš, Simona: 2009, *Varnostne posledice odcepitvenih teženj – Kosovo, Južna Osetija, Severna Irska, Baskija*, Ljubljana, FVV (diplomsko delo),
- Meyssan, Thiery: 2003, *Velika laž* (prevod – Andrej Poznič), Ljubljana, Orbis,
- Petrič, Ernest: 2010, *Zunanja politika: osnovi teorije in prakse*, Ljubljana, FDV,
- Poler Kovačič, Melita: 2001, *O novinarski odgovornosti*, Ljubljana, FDV,
- Prados, John: Vietnam: 2009, *The history of an unwinnable war 1945–1975*, University Press of Kansas, Lawrence,
- Rebolj, Francka: 2005, *Vietnamska vojna in odmevi v slovenskem časopisju*, Ljubljana, FF – Filozofska fakulteta (diplomsko delo),
- Saikal A. and Maley W.: 1989, *The Soviet Withdrawal from Afghanistan*,
- Shaikh, Riaz Ahmed: 2013, *Vojna v Afganistanu, pojav globalnega džihata in Pakistan* (prevodi), Ljubljana, FDV,
- Westad Odd, Arne, (Ješić Ana prevajalka): 2008, *Globalni hladni rat: intervencije u Trećem svetu i oblikovanju našeg doba*, Beograd, Arhipelag,
- Zwicker, Barrie: 2006, *Towers od Deception, The Media Cover-up of 11/9*, Toronto, Kanada.
- www.letala.net (izpis podatkov septembra 2011).

Kratka predstavitev avtorice:

Dr. Irena Kranjc je magistrirala 2004 na FDV s temo: *Očitno in zastrto v javnem: novinarski prispevki v obveščevalno-varnostni dejavnosti*, doktorirala pa je 2011 na Fakulteti za državne in evropske študije s temo *Medijska podoba meddržavnega konflikta v izbranem tisku*. Razen kratkega obdobja v pedagoškem poklicu (zgodovina), je ves delovni čas bila zaposlena v slovenski obveščevalno-varnostni službi. Ker se je pretežno ukvarjala z javnimi viri, je tudi objavila in sodelovala na konferencah z znanstvenimi prispevki s tega področja. Uredila je tudi nekaj monografij z zgodovinsko-vojaškega področja (*Slovenska vojaška inteligenca, Plava garda, Spopad nizke intenzivnosti, Vojni spomini Franje Malgaja, Zarote in atentati na Tita in Legendarni slovenski obveščevalci*).

Je moja starejša hčerka, prisilno upokojena po ZUJF pri 52 letih starosti. Namerava habilitirati za asistenta oz. predavatelja na Fakulteti za varnostne vede. Ljubiteljsko se ukvarja s svetovanjem (dve povezavi na moji domeni »www.vojastvo-military.com«: www.valerian.si in www.magnetit.si).

